

Rijden onder invloed in de provincie Limburg, 1996-1997

Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten

R-97-67

M.P.M. Mathijssen

Leidschendam, 1998

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Documentbeschrijving

Rapportnummer: R-97-67
Titel: Rijden onder invloed in de provincie Limburg, 1996-1997
Ondertitel: Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten
Auteur(s): M.P.M. Mathijssen
Onderzoeksmanager: Mr. P. Wesemann
Projectnummer SWOV: 52.630
Opdrachtgever: Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, Adviesdienst Verkeer en Vervoer, Hoofdafdeling Basisgegevens

Trefwoord(en): Drunkenness, driver, night, blood alcohol content, weekend, police, woman, man, age, surveillance, enforcement (law), behaviour, Netherlands.

Projectinhoud: Dit rapport doet verslag van onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Limburg, in vrijdag- en zaterdagnachten van het najaar van 1997.

Aantal pagina's: 14 + 11 blz.
Prijs: f 17,50
Uitgave: SWOV, Leidschendam, 1998

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV
Postbus 1090
2260 BB Leidschendam
Telefoon 070-3209323
Telefax 070-3201261

Inhoud

1.	<i>Inleiding</i>	4
2.	<i>Opzet en uitvoering van het onderzoek</i>	6
2.1.	Opzet	6
2.2.	Steekproef	6
2.3.	Uitvoering	6
2.4.	Statistische analyse	7
3.	<i>Resultaten van het onderzoek</i>	8
3.1.	Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)	8
3.2.	Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)	9
3.3.	Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)	9
3.4.	Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)	9
3.5.	Herkomst van overtreders (tabel 5)	10
3.6.	Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)	11
3.7.	Resultaten enquête politietoezicht	11
4.	<i>Conclusies en aanbevelingen</i>	12
4.1.	Politietoezicht	12
4.2.	Voorlichting en educatie	13
4.3.	Verlaging van de wettelijke limiet voor jongeren	13
	<i>Bijlage 1 Enquêteformulier</i>	15
	<i>Bijlage 2 Toelichting WPM-analyse</i>	17
	<i>Bijlage 3 Tabellen 1 t/m 6</i>	19

1. Inleiding

Evenals in 1994 en 1996 heeft de SWOV in 1997, in nauwe samenwerking met de twee Limburgse politieregio's, het alcoholgebruik van Limburgse automobilisten geïnventariseerd.

Het belangrijkste doel van het SWOV-onderzoek is het vaststellen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten en het opsporen van perioden, gebieden en groepen bestuurders met een verhoogd alcoholgebruik en/of een verhoogd risico op een alcoholongeval. Het nauwkeurig volgen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik in het verkeer is voor het beleid van wezenlijk belang, omdat een relatief kleine toename van het rijden onder invloed al ernstige gevolgen voor de verkeersveiligheid kan hebben. Gegevens over eventuele speciale probleemgroepen en -gebieden kunnen worden gebruikt bij het opzetten van toezicht- en voorlichtingscampagnes rond alcoholgebruik in het verkeer.

Alcoholgebruik in het verkeer heeft een sterk negatieve invloed op de ongevalskans en de ernst van het letsel. Geen enkele andere enkelvoudige factor is als ongevalsoorzaak zo belangrijk als alcoholgebruik. Bestrijding van alcohol in het verkeer is dan ook terecht een speerpunt in het verkeersveiligheidsbeleid. En er is reden om de aandacht niet te laten verslappen: na een sterke vermindering van het rijden onder invloed vanaf het midden van de jaren tachtig was er in de eerste helft van de jaren negentig weer sprake van een geleidelijke toename. In 1991 was in weekendnachten 3,9% van de Nederlandse automobilisten onder invloed, in 1992 4,0%, in 1993 4,2% en in 1994 zelfs 4,9%.

Daarna is het alcoholgebruik weer licht afgenomen: 4,7% overtreders in 1995 en 4,4% in 1996. Deze daling viel samen met een geleidelijke toename van het politietoezicht. Desalniettemin zijn er in 1996 in Nederland naar schatting minimaal 235 verkeersdeelnemers overleden en circa 2.000 in het ziekenhuis opgenomen als gevolg van alcoholongevallen. De maatschappelijke kosten van de alcoholonveiligheid bedroegen in 1996 naar schatting circa twee miljard gulden.

Veranderingen in het alcoholgebruik van verkeersdeelnemers en daarmee samenhangende veranderingen in de verkeersveiligheid zijn in Nederland alleen door middel van gedragsmetingen binnen redelijke termijn te detecteren.

Ongevallengegevens lenen zich minder goed voor dit doel; zij zijn niet alleen onvolledig maar ook in hoge mate onbetrouwbaar. Ook enquêtegegevens zijn voor het vaststellen van alcoholgebruik door automobilisten minder goed bruikbaar, omdat mensen nu eenmaal niet erg betrouwbaar rapporteren over hun eigen gedrag, zeker niet als er min of meer een taboe op dat gedrag rust. Men is dan sterk geneigd sociaal wenselijke antwoorden te geven. Bij vroeger rij- en drinkgewoontenonderzoek onderzocht de SWOV gelijktijdig beweerd en feitelijk gedrag; de discrepanties tussen beide waren vaak zeer groot.

Sinds 1970 voert de SWOV in nauwe samenwerking met de politie bijna elk najaar een onderzoek uit naar het alcoholgebruik van de Nederlandse automobilisten, het onderzoek 'Rij- en drinkgewoonten'. Dit is een zogenaamd standaardonderzoek, dat het mogelijk maakt ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten van jaar tot jaar op de voet te volgen.

De metingen worden uitgevoerd in vrijdag- en zaterdagnachten. Het onderzoek in Limburg maakt deel uit van dat landelijke onderzoek. De opdracht voor het onderzoek is aan de SWOV verleend door de Hoofdafdeling Basisgegevens van de Adviesdienst Verkeer en Vervoer van Rijkswaterstaat.

De onderzoeksgroep (automobilisten) en de onderzoekstijdstippen (weekendnachten) zijn indertijd uitgekozen op grond van hun grote bijdrage aan de alcoholonveiligheid. Bij tweederde van de geregistreerde alcoholongevallen in Nederland is het een automobilist die alcohol heeft gebruikt. En in weekendnachten gebeuren relatief veel alcoholongevallen: de vrijdag- en zaterdagnacht, die 7% van de totale week uitmaken, nemen 28% van de geregistreerde alcoholongevallen voor hun rekening. Andere perioden van de week met een relatief grote alcoholonveiligheid zijn de donderdag- en zondagnacht, de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) en de zondagochtend (tussen 4.00 en 10.00 uur): 40% van de ernstig gewonde alcoholslachtoffers in 21% van de week.

Het onderzoek heeft een unieke tijdreeks gegevens over het alcoholgebruik van Nederlandse automobilisten opgeleverd. Die gegevens zijn zowel voor landelijk als regionaal verkeersveiligheidsbeleid van belang. Behalve in schriftelijke verslagen aan de landelijke en regionale opdrachtgevers worden de resultaten ook opgenomen in BIS-V, het geautomatiseerde Beleids-InformatieSysteem over ontwikkelingen in een aantal belangrijke aandachtsgebieden voor het verkeersveiligheidsbeleid.

Door de grote omvang van de steekproef zijn betrouwbare uitspraken mogelijk over ontwikkelingen in het alcoholgebruik, niet alleen op landelijk, maar ook op provinciaal niveau.

De feitelijke uitvoering van het onderzoek gebeurt door controleteams van de politie, volgens richtlijnen die de SWOV heeft opgesteld. Zonder de medewerking van de politie zou het huidige onderzoek niet mogelijk zijn. De SWOV is de politie dan ook dankbaar voor haar medewerking, en voor het enthousiasme en de zorgvuldigheid waarmee de metingen steeds opnieuw worden uitgevoerd.

Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten voert de SWOV sinds 1993 een korte enquête uit onder de contactpersonen bij de politie. Die is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de aard en omvang van het politietoezicht en in eventuele veranderingen daarin. De vragenlijst is als *Bijlage 1* in dit verslag opgenomen.

2. Opzet en uitvoering van het onderzoek

2.1. Opzet

Het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in Limburg wordt steeds uitgevoerd door zes controleteams van de politie, gelijk verdeeld over de beide politieregio's (Limburg-Noord en -Zuid) en zo goed mogelijk verdeeld naar urbanisatiegraad en geografisch gebied.

De onderzoeksmetingen vinden plaats in vrijdag- en zaterdagavonden in het najaar. In 1997 zijn de metingen in Limburg uitgevoerd in de periode van 21 tot 30 november. In de vrijdagavond zijn metingen uitgevoerd in de districten Venlo, Weert en Sittard en in de zaterdagavond in de districten Roermond, Kerkrade en Maastricht.

Elk politieteam voert in principe per avond/nacht alcoholcontroles uit op zes verschillende locaties, die in overleg met de SWOV zijn uitgekozen.

Op iedere locatie wordt drie kwartier achtereen gecontroleerd, waarna het team zich verplaatst naar de volgende locatie.

Bij de controles houdt de politie willekeurige automobilisten staande, die een blaastest moeten afleggen op een draagbare elektronische ademtester.

Bij het onderzoek wordt gebruik gemaakt van testers met cijfermatige uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille). De testers die in 1997 zijn gebruikt, zijn van het fabrikaat Dräger, type Alcotest 7410 Plus. Voor het gebruik van deze testers heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie toestemming verleend.

Van elke geteste automobilist registreert de politie het geslacht, de leeftijd en de uitslag van de test. Van overtreders die op het politiebureau de adem-analyse voor bewijsdoeleinden moeten ondergaan, registreert de politie bovendien de herkomst (dat wil zeggen de plaats waar zij alcohol hebben gebruikt: horecagelegenheid, sportkantine, bezoek of feestje, werk of thuis).

2.2. Steekproef

In vergelijking met 1996 zijn er in 1997 geen veranderingen aangebracht in de steekproef van Limburgse onderzoeksgebieden. Wel is in een enkel onderzoeksgebied afgeweken van de vooraf geplande controletijdstippen (zie § 2.3).

2.3. Uitvoering

De zes controleteams van de politie hebben in het najaar van 1997 in Limburg 2.080 willekeurige automobilisten staande gehouden en getest. In Maastricht is het onderzoek echter niet uitgevoerd tussen 22.00 en 4.00 uur (zoals gepland), maar tussen 20.00 en 2.00 uur. Hierdoor leverden de resultaten van Maastricht waarschijnlijk een vertekend beeld op, dat niet vergelijkbaar is met dat van de andere onderzoeksgebieden. Het alcoholgebruik van automobilisten neemt immers sterk toe naarmate het later in de nacht wordt. Daarom is de periode van 20.00-22.00 uur uit de Maastrichtse steekproef verwijderd en vervangen door de periode van 2.00-4.00 uur uit de steekproef van 1996. De oorspronkelijke Maastrichtse steekproef van 585

records is daardoor met 141 records verlaagd tot 444 records. De steekproef voor heel Limburg nam daardoor af van 2.080 tot 1.939 records. Dat waren er toch nog 553 meer dan in 1996.

2.4. Statistische analyse

De BAG-waarden van de automobilisten zijn ten behoeve van de analyse ingedeeld in vijf klassen:

1. < 0,2 promille (niet-drinkers);
2. 0,2-0,5 promille (lichte drinkers);
3. 0,5-0,8 promille (lichte overtreders);
4. 0,8-1,3 promille (zwaardere overtreders);
5. > 1,3 promille (zeer zware overtreders).

De indeling in een BAG-klasse gebeurt in principe op basis van de uitslag van de ademtest op straat. Bij de automobilisten die op het politiebureau een ademanalyse voor bewijsdoeleinden hebben ondergaan, is het op straat gemeten BAG zonodig gecorrigeerd. De uitslag van de ademanalyse wordt daartoe eerst ontdaan van zijn correctiefactor. Vervolgens wordt daar een waarde bij opgeteld om te corrigeren voor de afbraak van alcohol in het tijdsbestek tussen de ademtest op straat en de ademanalyse op het bureau. De gemiddelde afbraak bedraagt 0,15 promille per uur.

De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd met behulp van het log-lineaire analyseprogramma WPM (Weighted Poisson Model). Met behulp daarvan wordt nagegaan of er in het alcoholgebruik van de bestuurders verschillen bestaan naar jaar, gebied, dag en tijdstip, geslacht en leeftijd. In *Bijlage 2* wordt een korte toelichting gegeven op deze analysemethode.

In het kader van dit onderzoek is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

3. Resultaten van het onderzoek

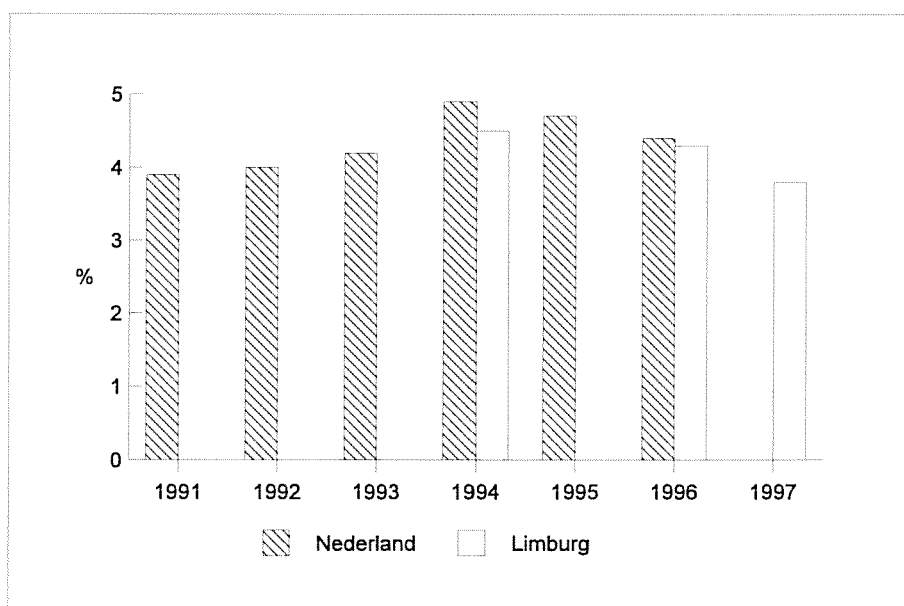
De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Limburg worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de *Tabellen 1 t/m 6* uit *Bijlage 3*. De resultaten van 1997 worden steeds vergeleken met de Limburgse en landelijke resultaten van 1996.

3.1. Alcoholgebruik naar dag van het weekend (tabel 1)

In 1997 is het rij- en drinkgedrag van de automobilisten in Limburg iets, maar niet statistisch significant, verbeterd ten opzichte van 1996:

- het aandeel drinkers (BAG $\geq 0,2\%$) is gereduceerd van 9,7% tot 8,3%;
- het aandeel overtreders (BAG $\geq 0,5\%$) is afgenomen van 4,3% tot 3,8%;
- het aandeel zwaardere en zeer zware overtreders (BAG $\geq 0,8\%$) is vrijwel gelijk gebleven: 1,9% in zowel 1996 als 1997.

In *Afbeelding 1* is de ontwikkeling van het rijden onder invloed in Limburg (sinds 1994) en in heel Nederland (sinds 1991) weergegeven. Er is in te zien, dat Limburg de dalende trend voor heel Nederland volgt, en dat Limburg daar bovendien licht positief bij afsteekt.

Afbeelding 1. *Ontwikkeling van het aandeel rijders onder invloed in Nederland en de provincie Limburg, 1991-1997.*

Als we het rijden onder invloed in de provincie Limburg per weekendnacht bezien, blijkt er, zowel in 1996 als 1997, vrijwel geen verschil te zijn tussen de vrijdag- en zaterdagnacht. In heel Nederland is de laatste jaren in de vrijdagnacht steeds een hoger percentage overtreders aangetroffen dan in de zaterdagnacht.

Het verkeersaanbod in Limburg was in 1997 in de zaterdagnacht groter dan in de vrijdagnacht, hetgeen overeenkomt met het landelijke beeld. In 1996 leek het verkeersaanbod in de vrijdagnacht groter, maar dat was vooral een

gevolg van het te kleine controleteam in Kerkrade. In 1997 was het controleteam daar wel van voldoende grote omvang.

3.2. Alcoholgebruik naar dag en onderzoeksgebied (tabel 2)

In 1997 waren er geen significante verschillen tussen de verschillende Limburgse onderzoeksgebieden wat betreft het aandeel overtreeders. In Maastricht, dat in 1996 het hoogst scoorde, is het aandeel overtreeders in 1997 niet onaanzienlijk afgenomen. In Roermond daarentegen, dat in 1996 het laagst scoorde, is het aandeel overtreeders juist toegenomen. Hierbij moet wel worden aangetekend, dat de toename in Roermond zich heeft beperkt tot de lichtste categorie overtreeders. In 1997 is er slechts één zwaardere overtreder aangetroffen (tegen twee in 1996).

3.3. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip (tabel 3)

Naarmate het later in de nacht wordt, neemt het aandeel overtreeders toe, zowel in de vrijdag- als in de zaterdagnacht. Dit verschijnsel heeft zich de afgelopen jaren niet alleen in Limburg, maar ook in de rest van Nederland voorgedaan.

Hoewel het verkeersaanbod laat in de nacht sterk afneemt, waren er in 1997 in Limburg na 2.00 uur in absolute zin meer rijders onder invloed op de weg dan in de perioden van 22.00-24.00 uur en van 0.00-2.00 uur.

3.4. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)

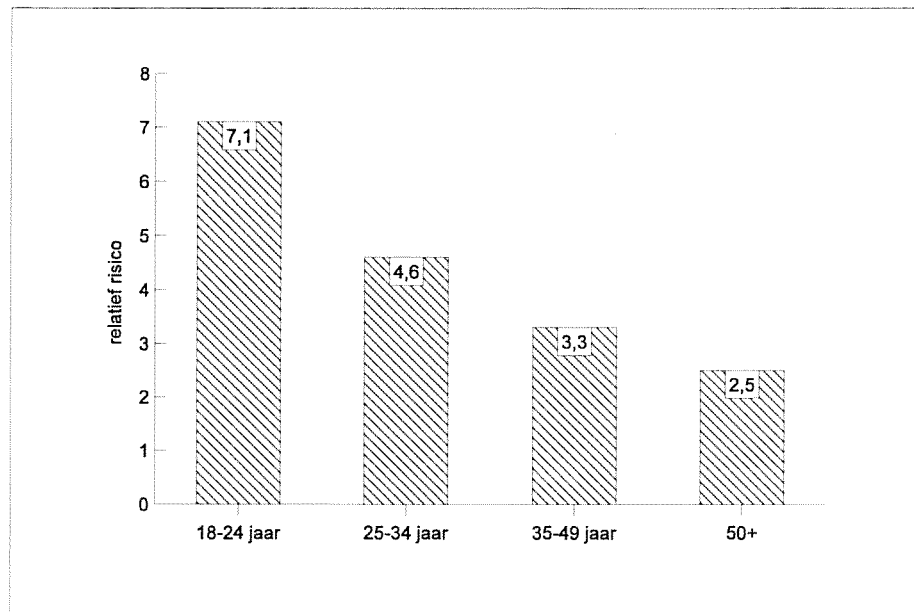
Mannen rijden in het algemeen vaker onder invloed dan vrouwen. Ook in Limburg was dat zowel in 1996 als in 1997 het geval. In 1997 was 4,5% van de mannen onder invloed, tegen 2,0% van de vrouwen. In heel Nederland was in 1996 5,4% van de mannen in overtreding en 1,8% van de vrouwen.

In 1997 was 69% van alle gecontroleerde bestuurders in Limburg van het mannelijk geslacht, tegen 71% in 1996. In heel Nederland bedroeg het aandeel mannelijke bestuurders in 1996 73%.

Bij de Limburgse mannen zijn in 1997, evenals in voorgaande jaren, de minste overtreeders aangetroffen in de leeftijdsgroep onder de 25 jaar (2,0%); tussen de overige leeftijdsgroepen bestonden geen verschillen van betekenis. In heel Nederland zijn tot nu toe steeds de meeste overtreeders aangetroffen onder mannen van 35-49 jaar.

Bij de Limburgse vrouwen scoort de leeftijdsgroep van 35-49 jaar wel het slechtst: 3,8% overtreeders in 1997 (tegen 2,3% in 1996). Bij vrouwen onder de 25 en boven de 50 zijn in 1996 en 1997 nauwelijks overtreeders aangetroffen.

Weliswaar zijn bestuurders van 18 tot en met 24 jaar in Limburg relatief weinig in overtreding (in 1997 1,5% van de mannen en vrouwen tezamen), maar dat wil niet zeggen dat zij geen probleemgroep vormen. Zij hebben namelijk een sterk verhoogd ongevalsrisico na alcoholgebruik. In Afbeelding 2 is die risicoverhoging grafisch weergegeven.

Afbeelding 2. Toename van het ongevalsrisico van automobilisten bij een BAG > 0,5‰, per leeftijdsklasse (berekend op basis van ongevalsgegevens over 1996; risico bij BAG < 0,5‰ = 1).

De relatieve risico's zijn berekend door de volgende grootheden aan elkaar te relateren:

- de aandelen van de verschillende leeftijdsklassen in de bestuurders die in weekendnachten niet respectievelijk wel onder invloed van alcohol aan het verkeer deelnamen;
- de aandelen van de verschillende leeftijdsklassen in de bestuurders die in weekendnachten niet respectievelijk wel onder invloed van alcohol bij ernstige verkeersongevallen betrokken waren.

Er is geen reden om aan te nemen dat de relatieve risico's in Limburg zouden afwijken van die in heel Nederland. Het berekenen van relatieve risico's voor Limburg is statistisch gezien weinig zinvol, omdat de absolute aantallen ernstige alcoholongevallen daarvoor te klein zijn.

Behalve met een sterke risicoverhoging als gevolg van alcoholgebruik hebben jonge bestuurders te kampen met het feit dat zij ook in nuchtere toestand al een veel grotere kans op een ongeval hebben dan oudere bestuurders. Deze combinatie van factoren leidde in 1996 tot een schrikbarend groot aantal mannen tussen de 18 en 24 jaar die in Nederland slachtoffer werden van een alcoholongeval. Van alle overleden en in het ziekenhuis opgenomen slachtoffers van alcoholongevallen behoorde 24% tot deze categorie, die slechts 5% van de Nederlandse bevolking uitmaakt. Hun aandeel in de slachtoffers van verkeersongevallen waarbij geen alcoholgebruik in het spel was, bedroeg in 1996 12,5%.

3.5. Herkomst van overtreders (tabel 5)

De herkomst van overtreders wordt geregistreerd vanaf een BAG van 0,7 promille. Dat is de ondergrens waarbij een automobilist wordt overgebracht naar het bureau om de ademanalyse voor bewijsdoeleinden te ondergaan.

De herkomstverdeling van de 43 Limburgse bestuurders die in 1997 een BAG $\geq 0,7$ promille hadden, is als volgt:

- horecagelegenheid (bar, café, restaurant, disco)	63%
- bezoek/feestje	14%
- werk/thuis	12%
- sportkantine	7%
- overig/onbekend	5%

Ten opzichte van 1996 zijn in Limburg geen veranderingen van betekenis opgetreden in de herkomst van rijders onder invloed. Het aandeel horeca-bezoekers is licht afgenomen, maar ligt ook in 1997 met 63% nog iets boven het landelijke gemiddelde. Gezien het kleine absolute aantal overtreders in de provincie Limburg moet hieraan echter niet al te veel betekenis worden gehecht.

3.6. Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)

In 1997 was het aandeel overtreders in de politieregio Limburg-Zuid wat groter dan in de politieregio Limburg-Noord (4,3% versus 3,1%), maar anders dan in 1996 was het verschil tussen beide regio's niet meer statistisch significant. In 1996 bedroeg het aandeel overtreders in Limburg-Zuid nog het dubbele van dat in Limburg-Noord, wat voor een belangrijk deel toe te schrijven was aan Maastricht.

3.7. Resultaten enquête politietoezicht

Ook in 1997 heeft de SWOV weer een korte telefonische enquête uitgevoerd onder de politiecoördinatoren van het SWOV-onderzoek. De enquête is bedoeld om een globale indruk te krijgen van het toezicht-niveau en van de aard van het toezicht. De enquêteresultaten per provincie zijn slechts beperkt bruikbaar vanwege de geringe steekproefomvang (in Limburg zes onderzoeksgebieden). Er zal dan ook pas uitvoeriger over worden gerapporteerd in het landelijke verslag dat na afloop van alle provinciale metingen wordt opgesteld.

De volgende globale resultaten van de Limburgse enquête zijn echter wel het vermelden waard:

- Volgens de contactpersonen van de politie zijn in Maastricht en Kerkrade ongeveer tweemaal per maand geplande alcoholcontroles met grotere teams uitgevoerd. In Sittard gebeurde dat ongeveer eens in de maand en in het district Weert eens in de anderhalve maand. In het district Venlo is een vijftal van dergelijke controles uitgevoerd, geconcentreerd rond de jaarwisseling. In Roermond zijn slechts twee van dergelijke controles gehouden.
- Aselecte alcoholcontrole door surveillance-teams vond vooral plaats in de politieregio Limburg-Noord: in het district Venlo bijna dagelijks en in de districten Weert en Roermond enkele keren per week. In de regio Limburg-Zuid kwam deze vorm van aselecte alcoholcontrole minder vaak voor.
- In alle onderzoeksgebieden, met uitzondering van het district Roermond, was in 1997 sprake van systematische alcoholcontrole onder betrokkenen bij ongevallen.

Al met al lijkt het niveau van politietoezicht in de provincie Limburg tussen 1996 en 1997 toegenomen te zijn.

4. Conclusies en aanbevelingen

In vergelijking met 1996 lijkt het rijden onder invloed in Limburg in 1997 iets afgenomen te zijn, met name in de politieregio Limburg-Zuid.

Waarschijnlijk zal Limburg daardoor in 1997 nog wat gunstiger afsteken bij het landelijk beeld dan in 1994 en 1996 het geval was.

Overigens is in Limburg vooral het aandeel lichtere overtredders (met een BAG onder de 0,8 promille) afgenomen. Er is op het eerste gezicht dus nog geen duidelijk effect merkbaar van de op 1 juni 1996 van kracht geworden administratieve vorderingsprocedure ex art. 130 WWV. Op grond van deze procedure kunnen zware overtredders en recidivisten worden onderworpen aan een rehabilitatieprogramma (de 'Educatieve Maatregel Alcohol en Verkeer') dan wel aan een medisch onderzoek naar hun rijgeschiktheid (veelal leidend tot ongeldigverklaring van het rijbewijs).

Het is denkbaar dat deze maatregel niet alleen een grote speciaal-preventieve werking heeft (dat wil zeggen: betrapte zware drinkers effectief uit het gemotoriseerde verkeer kan weren), maar ook nog een zekere generaal-preventieve werking (op potentiële rijders onder invloed die via de media of van kennissen van deze maatregel vernemen). Kwantitatieve gegevens om deze veronderstelling te toetsen zijn echter nog niet voorhanden.

4.1. Politietoezicht

Het niveau van politietoezicht lijkt in 1997 in de beide politieregio's toegenomen te zijn, het meest in Limburg-Zuid. De ideale toezichtcombinatie bestaat uit frequente geplande controles met grotere teams, dagelijkse aselecte controle door surveillance-teams en systematische controle op betrokkenen bij (letsel)ongevallen. Deze combinatie van drie toezichtvormen is in 1997 nog in geen enkel onderzoeksgebied aangetroffen, maar in alle onderzoeksgebieden was sprake van verschillende combinaties van twee van deze toezichtvormen.

De grootste preventieve werking is overigens te verwachten van frequente aselecte controles met grotere teams, zoals binnen- en buitenlandse onderzoeken hebben aangetoond. Het organiseren van dergelijke controles op het niveau van de basiseenheden is echter vaak moeilijk vanwege de beperkte capaciteit die ervoor beschikbaar is. Samenwerking tussen basiseenheden, en zonodig tussen districten, zou het mogelijk maken vaker controleteams met een optimale omvang (van circa tien personen) samen te stellen. Regelmatige kortdurende aselecte controles door surveillanceteams vormen daarop een nuttige aanvulling, evenals systematische controle bij ongevallen.

Uit een oogpunt van efficiency verdient het aanbeveling het zwaartepunt van het toezicht te leggen bij die dagen en tijdstippen van de week waarop het meest onder invloed wordt gereden en ook de meeste alcoholongevallen gebeuren. Naast de vrijdag- en zaterdagnacht (tussen 22.00 en 4.00 uur) waren dat in 1996 in mindere mate ook de donderdag- en zondagnacht, de vrijdag-, zaterdag- en zondagavond (tussen 16.00 en 22.00 uur) en de zondagochtend (tussen 4.00 en 10.00 uur).

Ongelukkigerwijs is momenteel op de meeste van die tijdstippen de beschikbare politiecapaciteit betrekkelijk gering, terwijl de nieuwe arbeidstijdenwet dat probleem alleen nog maar groter gemaakt lijkt te hebben.

4.2. Voorlichting en educatie

Vanzelfsprekend moeten ook voorlichting en publiciteit over de gevaren van rijden onder invloed en over het politietoezicht daarop een integraal onderdeel uitmaken van eventuele maatregelen en acties.

Met name jongeren vanaf een jaar of vijftien vormen een belangrijke doelgroep voor educatie en voorlichting. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt overigens niet alleen bij de overheid. Ook de producenten van alcoholhoudende dranken en horecaondernemers zouden op dit gebied een actievere rol kunnen en moeten spelen. Landelijk gezien komt immers meer dan de helft van alle rijders onder invloed in weekendnachten uit een horecagelegenheid. We kunnen daarbij een voorbeeld nemen aan België, waar de horeca een belangrijke rol speelt in de zogenaamde Bob-campagnes. Deze campagnes, waarbij kleine beloningen worden uitgereikt, waren in eerste instantie gericht op het vooraf aanwijzen van een alcoholvrije bestuurder onder groepjes uitgaande mensen. Recent zijn de campagnes uitgebreid tot alle horecabezoekers die nog moeten rijden. De horeca-ondernemer heeft in de Bob-campagnes een stimulerende en tot op zekere hoogte ook controlerende rol.

4.3. Verlaging van de wettelijke limiet voor jongeren

Met name voor jonge bestuurders lijken nieuwe wettelijke maatregelen geïndiceerd vanwege hun sterk verhoogde ongevalsrisico na het gebruik van alcohol. Uit verschillende buitenlandse onderzoeken blijkt dat hun ongevalsrisico al merkbaar toeneemt vanaf BAG-waarden van 0,2‰. Met andere woorden: de huidige wettelijke limiet van 0,5‰ is voor jonge bestuurders niet adequaat.

Vanwege het grote aandeel van vooral jonge mannen in de slachtoffers van alcoholongevallen verdient het aanbeveling voor jonge bestuurders een totaal verbod op alcoholgebruik in de wet op te nemen. De grens bij de ademanalyse voor bewijsdoeleinden moet dan om technische redenen waarschijnlijk op 0,2‰ worden gesteld en de selectiegrens bij ademtesten op straat op 0,5‰ (de huidige selectiegrens is 0,7‰).

De Europese Raad voor Transportveiligheid (ETSC) heeft in februari 1997 een Strategisch Verkeersveiligheidsplan voor de Europese Unie gepubliceerd, waarin voor beginnende bestuurders eveneens een wettelijke limiet van 0,2‰ wordt aanbevolen.

Enquêteformulier

Onderzoeksgebied:

Inwonertal:

Contactpersoon:

A. *Kunt u globaal aangeven, hoe het politietoezicht op alcoholgebruik in het verkeer zich in 1997 heeft ontwikkeld (ten opzichte van 1996):*

☐ toegenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ meer dan 100%
☐ afgenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ gelijk gebleven

B. *Zijn in 1997 in uw toezichtgebied de volgende soorten alcoholcontrole uitgevoerd:*

1. geplande **aselecte** controles met grotere teams:

- ja, namelijk (aantal)
- nee

2. **aselecte** controles tijdens de surveillance:

- ja, (bijna) dagelijks
- ja, incidenteel
- nee

3. alcoholcontrole **bij ongevallen**:

- ja, systematisch
- ja, incidenteel (alleen bij verdenking)
- nee

WPM-analyse biedt de mogelijkheid niet alleen de samenhang tussen twee variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * BAG') te toetsen, maar ook die tussen drie of vier variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * geslacht * leeftijd * BAG').

Elke variabele is opgedeeld in een beperkt aantal klassen. Ten behoeve van de analyse worden de klassen steeds in twee groepen onderverdeeld (gedichotomiseerd). Per variabele is het aantal opdelingen gelijk aan het aantal klassen minus 1. De klasse(n) met een positief teken wordt/worden steeds vergeleken met de klasse(n) met een negatief teken. Klassen met de waarde 0 worden niet meer in de analyse betrokken.

Bij een variabele als 'geslacht' (twee klassen) is er slechts één vergelijking mogelijk, namelijk tussen mannen en vrouwen. De 'designmatrix' voor de analyse is dan: 1 -1.

De variabele 'leeftijd' is in vier klassen ingedeeld. De designmatrix bevat drie vergelijkingen. Welke dat zijn, hangt af van de vooraf - al dan niet expliciet - geformuleerde hypothesen. In dit geval is op grond van bevindingen in de rest van Nederland gekozen voor de volgende 'design-matrix':

1	-1	-1	1	(jongeren en ouderen versus de middengroepen)
1	0	0	1	(jongeren versus ouderen)
0	1	-1	0	(de groep van 25-35 jaar versus de groep van 35-50 jaar)

Of er significante verschillen in de BAG-verdeling naar geslacht enzovoort bestaan, blijkt uit de chi-kwadraatwaarde die uit de analyse volgt, in combinatie met het bijbehorende aantal vrijheidsgraden (df). De bijdrage van de verschillende klassen aan een eventueel significant effect blijkt uit de standaardscore (= Z-waarde) per deelanalyse.

Het is mogelijk, dat uit een analyse volgt dat er in het geheel genomen geen significante verschillen zijn in de BAG-verdeling naar een bepaald kenmerk (bijvoorbeeld geslacht), maar dat er wel sprake is van een significant speciaal effect (bijvoorbeeld: onder de mannen komen verhoudingsgewijs meer zware overtreeders voor dan onder de vrouwen).

In het kader van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Limburg is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

Bijlage 3

Tabellen 1 t/m 6

- 1a. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1996*
- 1b. *Alcoholgebruik naar weekenddag in 1997*

- 2a. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1996*
- 2b. *Alcoholgebruik naar dag en gebied in 1997*

- 3a. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1996*
- 3b. *Alcoholgebruik naar dag en tijdstip in 1997*

- 4a. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1996*
- 4b. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1997*

- 5a. *Herkomst van overtredders naar BAG-klasse in 1996*
- 5b. *Herkomst van overtredders naar BAG-klasse in 1997*

- 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1996*
- 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1997*

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	766	5,5%	2,9%	0,9%	0,5%	4,3%
Zaterdag	620	5,3%	1,8%	1,5%	1,1%	4,4%
Totaal	1.386	5,4%	2,4%	1,2%	0,8%	4,3%

Tabel 1a. Alcoholgebruik naar weekenddag, 1996.

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Venlo e.o.	272	5,5%	1,8%	1,1%	0,7%	3,7%
Weert e.o.	213	3,3%	1,9%	0,9%	0,9%	3,8%
Sittard	281	7,1%	4,6%	0,7%	--	5,3%
Totaal	766	5,5%	2,9%	0,9%	0,5%	4,3%
<i>Zaterdag</i>						
Roermond e.o.	238	2,9%	0,4%	0,8%	--	1,3%
Kerkrade	85	4,7%	--	3,5%	--	3,5%
Maastricht	297	7,4%	3,4%	1,3%	2,4%	7,1%
Totaal	620	5,3%	1,8%	1,5%	1,1%	4,4%

Tabel 2a. Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1996.

Dag	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	811	3,7%	1,4%	1,6%	0,9%	3,8%
Zaterdag	1.128	5,1%	2,3%	0,9%	0,5%	3,7%
Totaal	1.939	4,5%	1,9%	1,2%	0,7%	3,8%

Tabel 1b. *Alcoholgebruik naar weekenddag, 1997.*

Dag en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Venlo e.o.	273	3,7%	--	1,8%	1,1%	2,9%
Weert e.o.	176	3,4%	1,1%	1,7%	0,6%	3,4%
Sittard	362	3,9%	2,5%	1,4%	0,8%	4,7%
Totaal	811	3,7%	1,4%	1,6%	0,9%	3,8%
<i>Zaterdag</i>						
Roermond e.o.	368	3,5%	2,7%	0,3%	--	3,0%
Kerkrade	316	3,5%	1,9%	1,6%	0,3%	3,8%
Maastricht	444	7,4%	2,3%	0,9%	1,1%	4,3%
Totaal	1.128	5,1%	2,3%	0,9%	0,5%	3,7%

Tabel 2b. *Alcoholgebruik naar dag en gebied, 1997.*

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	393	4,8%	1,8%	0,3%	--	2,0%
00-02 uur	203	5,4%	2,5%	1,5%	1,0%	4,9%
02-04 uur	170	7,1%	5,9%	1,8%	1,2%	8,8%
Totaal	766	5,5%	2,9%	0,9%	0,5%	4,3%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	287	3,1%	1,4%	1,0%	0,7%	3,1%
00-02 uur	197	5,6%	2,0%	1,5%	1,5%	5,1%
02-04 uur	136	9,6%	2,2%	2,2%	1,5%	5,9%
Totaal	620	5,3%	1,8%	1,5%	1,1%	4,4%

Tabel 3a. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1996.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	218	2,8%	2,3%	--	0,5%	2,8%
25-34 jr	324	7,1%	3,4%	2,8%	1,9%	8,0%
35-49 jr	267	7,1%	2,6%	0,7%	0,7%	4,1%
50 jr e.o.	181	8,3%	3,9%	2,2%	1,1%	7,2%
Totaal	990	6,4%	3,0%	1,5%	1,1%	5,7%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	94	--	--	--	--	--
25-34 jr	119	2,5%	0,8%	--	--	0,8%
35-49 jr	131	5,3%	1,5%	0,8%	--	2,3%
50 jr e.o.	52	3,9%	--	--	--	--
Totaal	396	3,0%	0,8%	0,3%	--	1,0%

Tabel 4a. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1996.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	410	3,2%	1,0%	1,0%	1,0%	2,9%
00-02 uur	276	5,4%	0,7%	1,4%	--	2,2%
02-04 uur	125	1,6%	4,0%	4,0%	2,4%	10,4%
Totaal	811	3,7%	1,4%	1,6%	0,9%	3,8%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	503	4,8%	1,6%	0,4%	0,2%	2,2%
00-02 uur	403	4,5%	2,0%	0,5%	0,5%	3,0%
02-04 uur	222	6,8%	4,5%	2,7%	1,4%	8,6%
Totaal	1.128	5,1%	2,3%	0,9%	0,5%	3,7%

Tabel 3b. Alcoholgebruik naar dag en tijdstip, 1997.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥1,3	≥0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	299	2,3%	1,0%	1,0%	--	2,0%
25-34 jr	400	3,5%	2,0%	2,8%	1,0%	5,8%
35-49 jr	389	7,5%	2,3%	0,8%	1,5%	4,6%
50 jr e.o.	253	5,5%	2,4%	2,0%	1,2%	5,5%
Totaal	1.341	4,8%	1,9%	1,6%	1,0%	4,5%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	155	2,6%	0,6%	--	--	0,6%
25-34 jr	201	5,5%	1,5%	--	--	1,5%
35-49 jr	159	2,5%	3,1%	0,6%	--	3,8%
50 jr e.o.	83	4,8%	2,4%	--	--	--
Totaal	598	3,8%	1,8%	0,2%	--	2,0%

Tabel 4b. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1997.

BAG-%	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	6	83%	--	--	17%	--
0,8-1,3	16	56%	19%	6%	13%	6%
≥ 1,3	11	73%	--	9%	18%	--
Totaal	33	67%	9%	6%	15%	3%

Tabel 5a. *Herkomst van overtreders naar BAG-klasse, 1996.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Limburg-Noord	723	4,0%	1,4%	1,0%	0,6%	2,9%
Limburg-Zuid	663	6,9%	3,5%	1,4%	1,1%	5,9%
Totaal	1.386	5,4%	2,4%	1,2%	0,8%	4,3%

Tabel 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1996.*

BAG-‰	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	7	71%	--	14%	--	14%
0,8-1,3	23	70%	4%	9%	13%	4%
≥ 1,3	13	46%	15%	23%	15%	--
Totaal	43	63%	7%	14%	12%	5%

Tabel 5b. *Herkomst van overtreeders naar BAG-klasse, 1997.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Limburg-Noord	817	3,5%	1,5%	1,1%	0,5%	3,1%
Limburg-Zuid	1.122	5,2%	2,2%	1,2%	0,8%	4,3%
Totaal	1.939	4,5%	1,9%	1,2%	0,7%	3,8%

Tabel 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1997.*

